

Güneş Gözlükleri

"Bütün kaosun içinde bir kozmos, bütün düzensizliğin içinde gizli bir düzen vardır."

— Carl Jung

Yönetmen John Carpenter'ın önemli filmlerden biri "They Live" 1988'de çekildi. Özellikle teknoloji kullanımı o zaman için çok ileri düzeyde olmasına rağmen, son kuşak bilim kurgu filmlerine nazaran çok geride kalıyor. Film, Ray Nelson'ın 1963 yılında yazdığı "Eight O'clock In The Morning" isimli eserinden uyarlanmış. Ayrıca film korku ve bilim kurgu olarak sınıflandırılrsa da Zizek'in de ifade ettiği, sistem eleştirisini de içeriyor fakat benim asıl ilgimi çeken, ekonomi ve finansal piyasalar anlamında filmi değerli yapan içerdiği metaforlar, farklı ve ilginç bakış açıları oldu. Hatta Matrix yapımcılarının da bu filmde esinlendiklerini düşünüyorum.

Hikâyeyi özetleyecek olursak filmin ana kahramanı George Nada, geçici işlerde çalışan kendi halinde bir hayat yaşayan biri. George para kazanmak amacı ile inşaat işçisi olarak da çalışıyor. Burada tanıştığı ve ona arkadaşlık eden Frank ise George'a kalması için ona bir yer gösterir. George bir gün gizli dolaptaki kutulardan birini açar. İçinde güneş gözlüğü bulur, takar ve işte aslında her şey bu andan sonra başlar.

George gözlüğü taktıktan sonra bazı şeyleri farklı görmeye başlar. Bazı insanların yüzü yaratılmış gibi gözüktür. George önce bu olanları anlayamaz ama sonradan aslında gerçekleri, oldukları gibi gördüğünü fark eder. Bu yaratıklar bütün insanları dolaylı olarak yönetir. Bunu da medyayı kullanarak insanların bilinçaltına bazı mesajlar sokarak yaparlar.

Filmde birçok etkili sahne olsa da en akılda kalıcı olanlardan bir tanesi de ana karakterin güneş gözlüğünü takmadan önce caddelerde gördüğümüz reklam panolarının üzerindeki "itaat et", "televizyon izle ve uyu" gibi subliminal mesajlar olarak karşımıza çıkıyor.

George bir gün arkadaşı Frank ile görüşür, ona bu gözlükleri taktırmak ister ama Frank ısrarla takmak istemez. Burada filmin yine etkili sahnelerinden birinin de Frank'ın benim çocuklarım var dediği kısım olarak görülür. Öyle ki Frank, bir şeylerin ters olduğunun farkındadır ama ailesini korumak için gerçekleri görmeye niyeti yoktur.

Elbette gerçek yaşadığımız dünya yaratıklar tarafından yönetilmiyor ve tüm gerçekleri görmeyi sağlayan bir aygıt icat edilmedi. Bilim kurgu nedeniyle filmin ana konusu bu gibi gözüktür de anlatılmak istenen başka bir şey var, o da gerçekleri görüp görmemenin de bir tercih olduğu.

Film örneğinin ekonomiler ve finansal piyasalar için değerli olduğunu düşünmemizin ana sebebi, bize farklı bakış açıları var olsa bile bunun da bir tercih olduğu mesajını vermesi.

Piyasaların geçen haftadan bu yana en önemli konusu, İsrail-İran arasındaki savaş ve ABD'nin de bu gerilime katılıp katılmayacağı durumuydu. Aslında sene başından bu yana en önemli piyasa hareketlerinin jeopolitik olaylar ile geliştiğini söyleyebiliriz. Jeopolitik riskleri görmek çok zor değil ama bunların ne zaman ne şekilde gerçekleşeceğini ve piyasaları ne kadar etkileyeceğini tahmin etmek adeta imkânsız görünüyor. Öyle ki, güneş gözlüğü takıyor olsanız da imkânsız. Son İsrail-İran savaşında olduğu için bazı öncü sinyaller alabilirsiniz ama çoğu profesyonel yatırımcı, özellikle de benchmarklar ile performansı ölçülenlerde, biraz Frank gibi davranmak zorunda kalabiliyoristemin dizaynı itibarıyla yapı bu şekilde kurulmuş.

Burada devreye kısmen davranışsal finans giriyor. Kısmen dememin sebebi de bu alandaki ciddi ilerlemelere rağmen bunları pratikte uygulamak, yukarıda değindiğim sebeplerden dolayı zor görünüyor. Bu konulardaki erken ve bence hala geçerli fikirleri ile Keynes aslında davranışsal finansın kurucusu desek yeridir. Özellikle "General Theory" isimli kitabının 12. bölümü aradan neredeyse bir asır geçmesine rağmen günümüzü anlamak adına oldukça değerli olduğunu ifade edebiliriz.

Piyasaların karakteri her zaman aynı kalmıyor ve ana trendler genelde büyük ve uzun zaman geçerli olabilecek temalarla şekilleniyor. Arka planda bu temalar olmasına rağmen piyasanın karakterini anlayabilmek için sadece haberlere bakmak yeterli olmuyor en azından bu haberlerin nasıl piyasa etkisinde bulunduğunu da izlemek gerekiyor. Bu tepkiler genelde iki tarafta da uç noktalara gidebiliyor. Uç noktaya gittiğimizi anlamamız da illa ki para kazanacaksınız anlamına gelmiyor.

Burada işte piyasanın karakteri devreye giriyor. Örneğin ABD piyasaları uzun zamandır "yükselmek isteyen" ve pozisyonlamanın da lehte olması nedeniyle de riskleri son ana kadar fiyatlamama eğiliminde seyrediyor. Neden böyle diye bakacak olursak eğer, bazı metriklere göre "real money" ve "long only" dediğimiz profesyonel yatırımcılar Nisan ortası diplerinden başlayan ve yüzde 20'ye varan artışları yakalayamamış gibi gözüktüyor. Piyasa bir süre sonra şuna şartlanabiliyor: Özellikle büyük düşüşler alım fırsatı olarak görülebiliyor. Son zamanlarda popüler olan TACO trade sözü de bunu yansıtıyor.

Aslında adına ticaret savaşları denen gümrük tarifesi müzakerelerinde gördüğümüze buna benzer diyebiliriz. Piyasalar, “görüşmeler tıkanı” tarzı haber başlıklarıyla düşünüyor, “sonra mesafe kat edildi, anlaşma yakın” başlıkları ile de yükseliyor. Aslında fiili durumda değişen pek bir şey yok. Ticaret veya gerçek savaşta tarafların stratejik çıkarları kalıcı bir uzlaşmaya mani ise, ABD-Çin ve İsrail-İran konularında bizce durum böyle, kalıcı barıştan ziyade ateşkesler yani sorunları erteleme, zaman kazanmaya devam etmek amaç oluyor. Bu tip çatışmalarda bir taraf öbürünü açıkça domine edecek kozlara sahip ise zorla dengeyi kendi lehine çekebilir.

Risklere rağmen piyasa fiyatlamalarında henüz büyük bir hedge istemi gözüküyor. Yukarıda ifade ettiğimiz görüşler doğrultusunda, görünüşe göre piyasa, petrol sevkiyatının İran varillerinin ötesinde etkileneceğini veya geçici SPR’den (Strategic Petroleum Reserve) yapılabilecek arz artışı ile bunu karşılayabileceğini varsayıyor.

Çin’in, İran ham petrolünün büyük bir alıcısı olarak zarar görebileceğine dair haberler doğru fakat orada da petrol depolama konusunda mesafe alındığı tahmin ediliyor. Daha da önemlisi piyasanın varsayımı, ABD’nin aktif silahlı bir müdahaleye karışmayacağı şeklinde gibi duruyor. En önemli soru da bu aslında: ABD savaşa doğrudan dâhil olacak mı? Olursa İran, daha önce söylediği gibi, ABD’yi de hedef alacak mı? Hedef alırsa bu sadece bölge ile kısıtlı kalmayan ve tüm dünyaya yayılan, proxy savaşları dahil, şiddet halini alır mı? Bu soruların hiçbirinin net bir cevabının olmadığını düşünüyoruz.

İsrail ile İran arasındaki durum hızla tırmanan bir çatışmaya dönüştü. İsrail saldırılarının kapsamı ve açıklamaları, durumun artık yalnızca nükleer kapasite konusunda caydırıcılık ile ilgili olmadığını, artık daha geniş hedefleri, yani rejim değişikliğini de içerdiğini düşündürüyor. Şu an pek sorulmayan ama kritik soru, ABD’nin böyle bir savaşta İsrail ile ortaklık kurması ve İran rejiminin düşmesi durumunda rejimden sonra yerini ne alacak ve bundan sonraki maliyeti dünya taşımaya hazır mı?

İsrail’in belirtilen hedeflerine ulaşmak için, şimdiye kadar sağladığı her şeyin ötesinde, ABD’den askeri yardıma ihtiyaç duyacağı giderek daha da netleşiyor.

ABD Başkanı Donald Trump, diplomatik girişimler ile askeri güç tehditleri arasında gidip gelerek karışık mesajlar gönderiyor. Ortadoğu’da daha fazla karışmaktan kaçınma yönündeki önceki vaatlerine rağmen Trump, şimdi kendi tabanında iki yönlü baskı halinde. Yani bir yandan savaşa katıl, öbür tarafta da daha fazla bulaşmayalım ve kampanya sloganı olan “önce ABD” sözümüze sadık kalalım yönünde bir süreç izliyor.

Kötü şartlarda olsam bile

Ne ürkütüm ne de yüksek sesle ağladım

Kaderin pervasız darbelerinde bile

Kana bulansa da başım, eğilmedi asla

Bu gazap ve gözyaşı yerinin ötesinde

Görünmez gölgelerin dehşetinden başka bir şey

Ve beni bulur o senelerin tehdidi

Bulacaktır da korkusuz

Kapı ne kadar dar olsa da

Cezalarım ne kadar ağır olsa da

Kaderimin efendisi benim

Ruhumun kaptanı benim

-Invictus, William Ernest Henley

Bu şiir çok güzel ama kaderimizin efendisi olmak bazı sınırlara kadar geçerli.

Peki ne yapmalı? Küçük büyük fark etmez bireysel yatırımcı aslında bu tip durumlarda performansı benchmark ile ölçülen profesyonellerine nazaran avantajlı durumda olduğunu söyleyebiliriz. Frank’in ikilemini, bireysel yatırımcı piyasadan geçimlerini sağlamıyorsa, yaşamalarına gerek olmadığı kanaatindeyiz. Sonuç itibarıyla bu son çatışmalar öncesinde de stagflasyonist risklere dikkat çekmeye çalışıyorduk. Son olayların, bu riski daha da arttırdığını söyleyebiliriz. Dolayısıyla piyasa görüşlerimizde bir değişiklik yok ve bunların ne olduğunu en son geçen hafta ifade etmiştik. Piyasalara ihtiyatlı yaklaşılmaya devam ediyoruz ve altın en favori varlıklardan biri olmaya devam ediyor.

Ümit ediyoruz ki en kötü senaryolar gerçekleşmez. Yine de yaz sıcak geçecek ve güneş gözlüklerini takmak için geç değil.

ÇEKİNCE:

Burada yer alan yatırım bilgi, yorum ve tavsiyeleri yatırım danışmanlığı kapsamında değildir. Yatırım danışmanlığı hizmeti, yetkili kuruluşlar tarafından kişilerin risk ve getiri tercihleri dikkate alınarak kişiye özel sunulmaktadır. Burada yer alan yorum ve tavsiyeler ise genel niteliktedir. Bu tavsiyeler mali durumunuz ile risk ve getiri tercihlerinize uygun olmayabilir. Bu nedenle, sadece burada yer alan bilgilere dayanarak yatırım kararı verilmesi beklentilerinize uygun sonuçlar doğurmayabilir. Söz konusu rapor belli bir kişiye veya mali durumları, risk ve getiri tercihleri benzer nitelikteki bir gruba yönelik olarak hazırlanmamıştır. Belirli bir getirinin sağlanacağına dair herhangi bir vaat veya taahhütte bulunulmamaktadır. Tüm yorum ve tavsiyeler öngörü, tahmin ve fiyat hedeflerinden oluşmaktadır. Zaman içinde piyasa koşullarında meydana gelen değişiklikler nedeniyle söz konusu yorum ve tavsiyelerde değişikliğe gidilebilir. Size uygun olan yatırım araçlarının ve işlemlerin kapsam ve içeriği uygunluk testi neticesinde belirlenir. Uygunluk testi, yatırım kuruluşu tarafından pazarlanan ya da müşteri tarafından talep edilen ürün ya da hizmetin müşteriye uygun olup olmadığının değerlendirilmesi amacıyla, müşterilerin söz konusu ürün veya hizmetin taşıdığı riskleri anlayabilecek bilgi ve tecrübeye sahip olup olmadıklarının tespit edilmesidir. Bu raporda yer alan her türlü bilgi, yorum ve tavsiye uygunluk testi ile tespit edilecek risk grubunuz ve getiri beklentiniz ile uyumlu olmayabilir. Bu nedenle, uygunluk testi neticesinde risk grubunuz tespit edilmeden sadece burada yer alan bilgilere dayanarak yatırım kararı verilmesi amaç, bilgi ve tecrübenize uygun sonuçlar doğurmayabilir. Burada yer alan bilgi ve veriler, araştırma grubumuz tarafından güvenilir olduğuna inanılan kaynaklardan derlenmiş olup, doğrulukları ayrıca araştırılmamıştır. Bu nedenle, bu bilgilerin tam veya doğru olmaması nedeniyle doğabilecek zararlardan Yapı Kredi Yatırım Menkul Değerler A.Ş. ve çalışanları sorumlu değildir. Yapı Kredi Yatırım Menkul Değerler A.Ş. tarafından farklı bölümlerde istihdam edilen kişilerin veya Yapı Kredi Yatırım Menkul Değerler A.Ş.'nin ortaklarının ve iştiraklerinin bu raporda yer alan tavsiyelerle veya görüşlerle hemfikir olmaması mümkündür. Yapı Kredi Yatırım Menkul Değerler A.Ş. ile piyasanın işleyişinden kaynaklanan makul nedenlerden dolayı, Yapı Kredi Yatırım Menkul Değerler A.Ş. ortakları, çalışanları, yöneticileri ve bunlarla doğrudan ve dolaylı olarak ilişkileri bulunan istihdam ilişkisi doğuracak bir sözleşme çerçevesinde veya herhangi bir sözleşme olmaksızın çalışan ve tavsiyenin hazırlanmasına katılan tüm gerçek veya tüzel kişiler ile müşterileri arasında önlemeyen çıkar çatışması ve objektifliği etkilemesi muhtemel nitelikte ilişkiler doğabilir. Yapı Kredi Yatırım Menkul Değerler A.Ş., ortakları veya iştirakleri, Sermaye Piyasası Kurulu tarafından yetkilendirildikleri yatırım hizmetleri ve faaliyetleri ile yan hizmetlerini, bu raporda bahsi geçen şirketlere, muhtelif zamanlarda, sunmayı teklif edebilir veya sunabilir. Muhtelif zamanlarda, Yapı Kredi Yatırım Menkul Değerler A.Ş.'nin, ortaklarını, iştiraklerinin ve işbu kapsamdaki yöneticilerinin, yetkililerinin, çalışanlarının veya temsilcilerinin, doğrudan veya dolaylı olarak, raporda bahsi geçen işlemler, menkul kıymetler veya emtialar üzerinde pozisyonları bulunabilir veya farklı nedenlerle ilgi ve ilişkileri bulunabilir. Söz konusu çıkar çatışması durumlarında Yapı Kredi Yatırım Menkul Değerler A.Ş., internet sitesinde yer alan Çıkar Çatışması Politikası uyarınca hareket eder. Bu rapor, sadece gönderildiği kişilerin kullanımı içindir. Bu raporun tümü veya bir kısmı Yapı Kredi Yatırım Menkul Değerler A.Ş.'nin yazılı izni olmadan çoğaltılamaz, yayımlanamaz veya üçüncü kişilere gösterilemez, ticari amaçla kullanılamaz.